

DIGITALIZAREA COLECȚIILOR DE BIBLIOTECĂ

Doina GAIDEU

Biblioteca Națională a Republicii Moldova

Digitalizarea se referă la procesul de transformare a resurselor informaționale tradiționale (cărți, reviste, manuscrise, documente etc.) în formate digitale, care pot fi accesate și gestionate prin tehnologii moderne, cum ar fi internetul, baze de date, software de gestionare a documentelor ș.a.

Digitalizarea colecțiilor de bibliotecă reprezintă un pas esențial în conservarea și accesibilizarea patrimoniului documentar național, având un impact semnificativ asupra îmbunătățirii accesului publicului la resursele de informare, promovării rezultatelor cercetării, protejării documentelor de valoare istorică. Drept urmare, putem spune că digitalizarea bibliotecilor îmbunătățește accesibilitatea și eficiența serviciilor jucând un rol crucial în adaptarea acestora la cerințele unei lumi tot mai tehnologizate și interconectate.

Legea cu privire la biblioteci (nr. 160 din 2017) subliniază că Biblioteca Națională a Republicii Moldova (BNRM) „exercită funcția de Centru Național de Digitalizare” și are responsabilitatea de a coordona și implementa procesele de digitalizare a patrimoniului cultural național, asigurând accesul digital la colecții [4].

Centrul Național de Digitalizare (CND) din cadrul BNRM a fost creat pe baza secției Colecții digitale în anul 2022, grație grantului de proiect „Îmbunătățirea echipamentelor de digitizare a Bibliotecii Naționale”, susținut de Guvernul Japoniei prin intermediul Agenției Japoneze de Cooperare Internațională. CND, ca parte a structurii BNRM, asigură procesul propriu-zis, contribuind și la creșterea competențelor personalului de specialitate privind transformarea digitală a resurselor de informare (instruiri, publicații).

Digitalizarea este un proces planificat, care se realizează ținând cont de următoarele etape:

- evaluarea și selectarea materialelor destinate digitalizării;
- identificarea echipamentului și a tehnologiilor de digitalizare;
- conservarea digitală și arhivarea;
- asigurarea accesibilității și interoperabilității;
- protecția drepturilor de autor.

Evaluarea și selectarea materialelor pentru digitalizare

Nu toate documentele dintr-o bibliotecă sunt potrivite pentru digitalizare, de aceea unul dintre primii pași importanți în digitalizarea colecțiilor de bibliotecă este evaluarea și selecția materialelor care prezintă un interes deosebit. Este vorba despre manuscrise, cărți rare, periodice istorice și documente de importanță culturală sau națională. Digitalizarea materialelor fizice de valoare ajută la prevenirea deteriorării acestora, precum și la facilitarea accesibilității lor.

Este recomandată colaborarea cu experți privind domeniul conservării patrimoniului și al cercetării pentru a stabili care sunt materialele cu cel mai mare impact pentru public.

Identificarea echipamentului și a tehnologiilor de digitalizare

Identificarea echipamentului și a tehnologiilor de digitalizare potrivite este esențială pentru a asigura calitatea și durabilitatea documentelor digitale. Documentele alese sunt scanate folosind echipamente de înaltă performanță, care asigură calitatea imaginii și păstrează detaliile fine ale textului sau ale ilustrațiilor. În funcție de tipologia documentului (carte, manuscris, hartă, ediții periodice etc.), se folosesc diverse tehnici și dispozitive pentru a proteja integritatea materialului.

Pentru a asigura claritatea imaginii și lizibilitatea documentului

este necesară alegerea unei rezoluții potrivite (între 300 și 600 dpi) [6]. Formatele standard de fișiere sunt TIFF, pentru arhivare pe termen lung, și PDF, pentru accesibilitatea și distribuirea online.

Conservarea digitală a documentelor

Documentele digitale trebuie să fie arhivate corespunzător pentru a preveni pierderile de date și pentru a asigura accesibilitatea acestora pe termen lung. De aceea, este binevenit de a folosi sisteme de stocare sigure, cum ar fi serverele de backup sau platformele cloud, în multiple locații, pentru protejarea documentelor digitalizate. Este important de a alege formate digitale standardizate și sustenabile, cum ar fi PDF, TIFF sau JPEG pentru imagini. În cazul documentelor text, sunt preferate formatele TXT, EPUB sau XML. Deoarece tehnologia evoluează rapid, este important de a transfera periodic documentele digitale într-un format mai modern și mai accesibil. Aceasta presupune actualizarea tehnologică a sistemului de arhivare digitală.

Asigurarea accesibilității și interoperabilității

Accesul publicului la resursele digitale este un obiectiv central al digitalizării [3]. Documentele digitalizate pot fi stocate într-o platformă digitală, precum o bibliotecă online, unde sunt accesibile publicului larg sau unor cercetători din diferite domenii, în funcție de politica de acces a bibliotecii (de exemplu, Biblioteca Digitală „Moldavica” <http://www.moldavica.bnrm.md/index.html> și biblioteca digitală a modulului TINREAD <http://www.catalog.bnrm.md/opac/searchnew>).

Platformele pot include funcționalități avansate, cum ar fi căutarea textului, zoom-ul pe imagini sau opțiuni pentru descărcarea fișierelor, asigurând accesul rapid și eficient al utilizatorilor. Asigurarea interoperabilității resurselor digitale poate fi realizată prin utilizarea unor standarde comune și integrarea cu sisteme

de biblioteci naționale și internaționale, cum ar fi portaluri europene de digitalizare (de exemplu, Europeana).

În cazul bibliotecilor care nu au acces la internet, colecțiile digitizate pot fi stocate pe un server local sau dispozitive de stocare externă, cum ar fi hard discuri sau SSD-uri. Astfel, utilizatorii bibliotecii pot accesa colecțiile digitizate direct prin rețeaua internă, fără a fi nevoie de internet.

Protecția dreptului de autor

Este important ca bibliotecile să țină cont de prevederile legislației în vigoare privind protecția drepturilor de autor (Dreptul de autor este valabil pe tot parcursul vieții autorului plus 70 de ani de la decesul lui), realizând corect digitalizarea resurselor [5]. Înainte de a începe procesul, este recomandat să fie verificate drepturile de autor asupra fiecărui document. În cazul materialelor aflate sub protecția drepturilor de autor, se recomandă obținerea permisiunii de la titularii acestora. În cazul documentelor protejate prin drepturi de autor, digitalizarea acestora trebuie se efectueze conform legislației în vigoare, iar accesul la ele ar putea fi restricționat.

Procesul de digitalizare poate fi costisitor, având în vedere necesitatea echipamentelor performante și a personalului specializat. De asemenea, întreținerea platformelor și a bazelor de date necesită resurse financiare continue, ceea ce prezintă o provocare majoră pentru bibliotecile publice din țară, ținând cont de bugetul redus al acestora.

În acest context, Centrul Național de Digitalizare al Bibliotecii Naționale a Republicii Moldova propune o metodă accesibilă de digitizare a documentelor de bibliotecă. De exemplu, aplicația mobilă *Tap Scanner* poate fi descărcată pe orice gadget (Android sau IOS) și este utilizată pentru scanarea documentelor, cărților, revistelor și altor tipuri de materiale tipărite. Cu ajutorul acestei

aplicații, pot fi create fișiere PDF de înaltă calitate, care pot fi partajate prin e-mail sau prin intermediul altor instrumente. În acest sens este reprezentativă experiența Bibliotecii Publice Rationale „Ion Ungureanu” din orașul Căușeni.

Pentru asigurarea accesului online la documentele digitizate este nevoie de software. Iată câteva exemple de software, ce pot fi utilizate de către biblioteci: *Dspace*, *Greenstone*, *Eprints* (în mediul academic), *Digital Commons* (utilizat în universități și instituții academice).

Având în vedere că anul 2025 a fost declarat de către Parlament Anul Mihai Eminescu, Centrul Național de Digitalizare a identificat câteva ediții bibliofile din colecția Secției Carte veche și rară a BNRM, ale căror conținuturi reflectă activitatea Marelui Poet și au fișiere digitale. Acestea pot fi accesate și consultate online în Biblioteca Digitală „Moldavica” <http://www.moldavica.bnm.md/>. Evidențiem câteva dintre acestea:

- Ștefanelli, Teodor V. Amintiri despre Eminescu : Între două vremuri : piesă în trei acte / Teodor V. Ștefanelli. – București : Institutul de Arte Grafice C. Sfetea, 1914. – 176 p.
- Minar, Octav. Veronica Micle : Dragoste și poezie : ale lui pentru mine, ale mele pentru dânsul : viața poetei tălmăcită după scrisori și documente inedite / Octav Minar. – București : Editura Socec & Co, [1923]. – 215 p.
- Șuluțiu, Octav. Pe margini de cărți : M. Eminescu. – Regina Maria. – N. Iorga, – T. Arghezi. – Lucian Blaga. – Gib. I. Mihăescu [Text tipărit] / Octav Șuluțiu. – Sighișoara : Editura Miron Neagu, [1938]. – 316 p.
- Dunăreanu, N. Prozatorii noștri : crestomație. Vol. 1, Sec. XIX: C. Negruzzi, N. Filimon, A. Odobescu, B.P. Hâjdău, N. Gane, I. Creangă, I. Slavici, Victor Crășescu, M. Eminescu, I.L. Caragiale, I. Pop-Reteganul, B. Șt. Delavran-

cea, Al. Vlahuță, Duiliu Zamfirescu, Em. Grigorovitză, D.C. Moruzi, Ion Gorun, Constanța Hodoș, I.A. Brătescu-Voinești, I. Popovici-Bănățeanul, I.A. Bassarabescu, Jean Bart, Ion Adam, M. Teliman / N. Dunăreanu, Liviu Marian. – Chișinău : [Glasul Țării], [1921]. – 174 p.

Având în vedere că digitalizarea este un proces complex, bibliotecarii implicați ar trebui să posede competențe privind utilizarea programelor de calculator, sistemelor de operare, software pentru managementul documentelor, dar și pentru digitalizarea conținutului (de exemplu, Adobe Acrobat pentru OCR, software, pentru scanare și editare de imagini). Sunt importante abilitățile de a lucra cu echipamente de scanare, camere foto sau echipamente de digitalizare a materialelor fizice (de exemplu, scanere de carte sau dispozitive pentru conversia microfilmului în format digital). Bibliotecarii trebuie să înțeleagă formatele de fișiere (PDF, TIFF, JPG, XML etc.) și să poată alege cel mai bun format pentru fiecare tip de material [6].

Este foarte important ca bibliotecarii să aibă acces constant la oportunități de formare continuă pentru a rămâne la curent cu noile tendințe și tehnologii din domeniu. Cursurile oferite de Centrul Național de Formare Continuă din cadrul Bibliotecii Naționale reprezintă o resursă valoroasă pentru dezvoltarea profesională, contribuind la îmbunătățirea abilităților lor în gestionarea și promovarea resurselor de informare.

Centrul Național de Digitalizare din cadrul BNRN joacă un rol esențial în sprijinirea digitalizării resurselor informaționale ale bibliotecilor, fiind deschis colaborărilor și oferind suport metodologic. Acest sprijin este crucial pentru a asigura implementarea corectă și eficientă a procesului de digitalizare, care vizează atât provocările tehnice, cât și necesitățile de formare a personalului implicat în digitalizare, care trebuie să aibă un mix

de abilități tehnice, de management, dar și de comunicare și colaborare. Educația continuă în domeniul tehnologiilor emergente este esențială pentru a face față provocărilor acestui proces.

Referințe bibliografice

1. *Biblioteca Națională a Republicii Moldova – dimensiune identitară a țării*: 190 de ani de la fondare și trei decenii de la atribuirea statutului de bibliotecă. Chișinău : BNRM, 2022. 196 p. ISBN 978-9975-119-53-5. Disponibil: <http://www.bnrm.md/files/publicatii/Biblioteca-dimensiune.pdf> [accesat 2025-02-28].
2. *ePortofoliu educațional al trainingului profesional „Digitizarea documentelor de bibliotecă”*. 11, decembrie 2024. Biblioteca Națională a Republicii Moldova. Manuscris.
3. *IFLA Guidelines on Public Internet Access in Libraries*. Edition 2019. Disponibil: <https://www.ifla.org/wp-content/uploads/files/assets/faife/statements/guidelines-on-public-internet-access.pdf> [accesat 2025-02-22].
4. *Lege cu privire la biblioteci*: nr. 160 din 20.07.2017. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=120694&lang=ro [accesat 2025-02-28].
5. *Lege privind dreptul de autor și drepturile conexe*: nr. 230 din 28.07.2022. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=140342&lang=ro# [accesat 2025-02-23].
6. *Metodologia de prezentare a documentelor patrimoniale în Registrul „Memoria Moldovei”*. Biblioteca Națională a Republicii Moldova. Chișinău, 2010. 3 p. Manuscris.